

Palkó Sándor (1959–2002) emlékezete

BÓDIS Judit^{1*}, FARKAS Sándor², MOLNÁR László³, MOLNÁR V. Attila⁴,
ÓVÁRI Miklós⁵ & VIDÉKI Róbert⁶

- (1) Pannon Egyetem Georgikon Kar, Növénytudományi és Biotechnológiai Tanszék,
H-8360 Keszthely, Festetics u. 7.; * sbj@georgikon.hu
(2) Florisztika Bt., H-2400 Dunaújváros, Kinizsi u. 5.
(3) H-6112 Pálmonostora, Postháziútló 123.
(4) Debreceni Egyetem TTK Növénytani Tanszék, H-4032, Debrecen, Pf.: 14.
(5) H-9800 Zalaegerszeg, Gorkij u. 1/D.
(6) Doronicum Kft., H-9794 Felsőcsatár, Petőfi u. 13.

In memoriam Sándor Palkó

Abstract – Sándor Palkó (1959–2002) was the first nature conservation surveyor in Zala county at the Balaton-uplands National Park. While he was nation-wide recognized ornithologist, he extended our knowledge with many floristic data too, but we remember him mostly for his imaginative activity in nature conservation. He sent on his experience dozens of young conservationists and stood them on their own ways. His dedication carried with him all those who had predisposition. The Research and Ringing Camp of Fenékpuszta established by him has become one of the most important camps of the country for avian migration research and nature conservation practices.

Key words: floristics, Hungarian nature conservation, legally protected plants, Zala county

Összefoglalás – Palkó Sándor (1959–2002) a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság első Zala megyei felügyelője volt. Bár madarászként tett szert országos elismertségre, botanikusként is számos florisztikai adattal bővítette tudásunkat, mégis elsősorban aktív természetvédelmi munkássága miatt emlékezünk rá főhajtással. Természetvédők tucatjait indította útnak, elhivatottsága magával ragadta az arra fogékonyakat. Az általa megszervezett Fenékpusztai Kutató- és Gyűrűzőtábor az ország egyik legjelentősebb vonuláskutató bázisává és természetvédelmi táborává vált.

Kulcsszavak: aktív természetvédelmi tevékenység, florisztika, védett növények, Zala megye

Bukovinai székelyek leszármazottja volt, olyan menekülteké, akiknek az évszázadok során számos esetben kellett új hazát, otthont találniuk; ahogy azt Sára Sándor „*Sír az út előttem*” című négyrészes dokumentumfilmjében (1987) érzékletesen bemutatta. A bukovinai székelyeket erdélyi, majd délvidéki megpróbáltatásaik végén 1945-ben Tolnában és Baranyában telepítették le. A várt nyugodt élet helyett a szocializmus beköszöntével folytatódott hányattatásuk, az erőszakos begyűjtések, a cséplőgép mellől elhordott termés okozta elkeseredés eszenciáját író-vérük Tamás Menyhért „*Előcsend*” című kisregényében jelenítette meg: „*A parasztok fogcsikorgatva, értetlenül szemlélik azt a világot, melynek eljövételében egykor anynyira reménykedtek.*” „*...Pedig ...ki tudja, mit nyert volna velünk a demokrácia, ha engedi, hogy a szabadja átjárja testünköt, lelkünköt...*”

Palkó Sándor szülei – 157 másik bukovinai székely családdal együtt – a II. világháborút követően, rövid délvidéki tartózkodás után érkeztek Zombára. A család a ma Zombához tartozó Szentgálpusztára került. Itt született 1959. augusztus 4-én egyetlen gyermekük, Sándor, aki Szekszárd-Palánkra, a Csapó Dániel Mezőgazdasági Szakközépiskolába járt. Itt került kapcsolatba a Magyar Madártani Egyesülettel (MME), és itt jegyezte el magát örökre a madarászattal, majd kicsit később a természetvédelemmel. Tizennégy éves korától a madárgyűrűző táborok rendszeres látogatója volt, hamarosan sikeres gyűrűzővizsgát tett és madárgyűrűzési engedélyt szerzett. Energikus, nyugalmat nem ismerő egyéniség volt, aki a szervezőmunka területén érezte igazán jól magát. Rövidesen az MME Tolna megyei Helyi Csoportjának titkára lett; előadásokat, vetítéseket, terepi madármegfigyeléseket, gyűrűző táborokat, madárvédelmi akciókat szervezett, példamutatóásával újabb és újabb támogatókat állított a madárvédelem mellé (DARÁZSI 2003).

Ebben az időszakban véletlenül került Zalaába, ugyanis sorkatonai szolgálatát a Lenti melletti zajdai laktanyában töltötte. (Parancsnoki engedéllyel a laktanya udvarán is gyűrűzött, ami feltehetőleg egyedülálló volt a Magyar Néphadsereg gyakorlatában.) Itt szerette meg a göcseji, zalai tájat. Ekkor már ismerte Darázsi Zsoltot, aki hívta, segítsen a frissen alakult MME Zala megyei Helyi Csoport gyűrűző táborainak (1980-tól Pölöske, Pötréte, Zalaszentmihály) megszervezésében. Leszerelés után, 1983-ban, – amikor a MME zalai helyi csoportjának a megyei tanácstól sikerült pénzügyi támogatást nyernie – az akkori vezető, id. Dedinszky János felkérésére elvállalta a szervezőtitkári feladatot. 1983 szeptemberében költözött Gellénházára albérletbe a Bangó családhoz. 1985 nyarán szervezte az első fenékpusztai nyári tábort, és a hely azonnal megfogta és befogadta. Ezután rendszeresen tartott itt nyári tábort, mely idővel egész évben működő kutató- és gyűrűző táborrá, Magyarország egyik legjelentősebb vonuláskutató bázisává és otthonává is vált.

Nősülését követően Zalabérbe, majd Zalaegerszegre költözött. 1988-ban született Csaba fia, aki már fiatalon szintén madárgyűrűző lett. (Csaba állattenyésztő mérnökként végzett Mosonmagyaróváron, jelenleg ott doktorandusz-hallgató.) Házassága nem bizonyult tartósnak, s bár ez nagyon megviselte, mégsem tudott azon változtatni, hogy a természetvédelem legyen számára a legfontosabb. Válás után Fenékpusztára vált az otthonává.

1992-ben Sanyit Sonnevend Imre igazgató az éppen nyugdíjba készülő Füzi Ferenc erdőmérnök, természetvédelmi felügyelő ajánlására vette fel ugyanerre a posztra a Középdunántúli Természetvédelmi Igazgatóság zalaegerszegi kirendeltségéhez, megmentve őt az állástalanság összes negatív velejárójától. Így dolgozott Zala megyei felügyelőként az 1997-ben megalakult Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságnál is, mindig gyümölcsöző egyetértésben közvetlen főnökével, Horváth Jenővel, egészen haláláig.

1. ábra. Palkó Sándor fiatal rétisas gyűrűzése közben (Nagy Csaba felvétele).

Fig. 1. Sándor Palkó with a juvenile white-tailed eagle (photographed by Csaba Nagy).

Bár madarászként országos elismertségre tett szert, például több madárfaj (Bonelli-füzike, fenyősármány, berki poszáta) első hazai adata is az ő nevéhez fűződik, mégis elsősorban elhivatott természetvédelmi munkássága miatt emlékezünk rá (MORADINI 2002, DARÁZSI 2003).

Garabonciásként járta a megyét, rendkívüli ötletességgel oldva meg a problémákat, nem volt számára lehetetlen. A természetvédelmi kezelés még ismeretlen fogalom volt az országban, amikor Sanyi már hivatásszerűen űzte azt. Kreatív akciói feltűnést keltettek és ismertséget szereztek számára.

A cselekvő természetvédelem elkötelezett híve és egyik úttörő hazai személyisége volt. Egyik ötlete az volt, hogy a ragadozó madarak téli etetését a halastavak környékén a helyben keletkező hulladékkal lehetne megoldani. Az ősszel keletkező halhulladékot földbe ássát kútgyűrűkbe merték, száraz jéggel rétegelve. A föld felszínére szénaboglyákat raktak a jobb hőszigetelés és az álcázás érdekében. A halak még az enyhe tél folyamán is fagyott állapotban maradtak február végéig. Szintén leleményességét bizonyítja, hogy a zajló Duna jégtábláira elhullott baromfikat dobáltak a dunaföldvári hídról a gemenci rétisasok etetésére. A módszer bevált, a Duna gemenci szakaszán a rétisasok fölvtették a számukra a folyó által odaszállított táplálékot. Sikeres volt az elektromos áramütés okozta madárpusztulások számának csökkentése érdekében végzett kezdeményezése, az egyik problémás oszloptípusra ő találta meg a madarak védelmét biztosító megoldást (PALKÓ 1995). A Kis-Balaton térségében előforduló tavi bénulás (botulizmus) ellen is megtalálta az ellenszert: az algatoxinos helyekről igyekeztek a madarakat elzavarni. A zavarás ellenére is ott maradó és megbetegedett madarakat pedig begyűjtötték és zárt helyen tartották, etették őket, amíg felépültek. A Balaton mentén már akkor is problémákat okozó bütykös hattyú létszámának csökkentése érdekében először tojáselvéttel próbálkoztak, de a madarak pótköltésbe kezdtek. Ezért azt találta ki Sanyi, hogy akrilán lakkal fújják be a tojásokat, amitől azok befulladnak, ugyanakkor a fészekben tovább kotlanak a madarak és nem kezdenek pótköltésbe (ANDRÉSI 2002).

2000-ben ott volt Debrecenben a „Védett növények aktív védelme” című konferencián, ahol bemutatta tevékenységét. Megszervezte a legfenyegetettebb tavaszi tőzike és kakasmandikó lelőhelyek őrzését virágzás idején. Rendszeresen járta a zalai piacokat, plakátokat rakott ki, ellenőrizte a kofákat, aminek eredményeként a védett növények árusítása megszűnt. Az 1990-es évek második felében a Keszthelyi-hegységben egyetlen hét alatt megoldotta azt, hogy a túralovasok ne tapossák ki az adriai sallangvirág (*Himantoglossum adriaticum*) töveit. A lónyelvű csodabogyó (*Ruscus hypoglossum*) védelmében a magyar honvédség által használt „botlódrót” akadályt húzott ki, és jó néhány négyzetméter nyílt dolomit sziklagyep is megmenekült a további árnyékolástól és túlevél-esőtől Sanyinak köszönhetően.

Palkó Sándor „bázisa”, a fenékpusztai gyűrűzőtábor az 1990-es években a botanika iránt érdeklődő fiatalok számára is fontos találkozóhely és egyúttal kiindulási pont volt a dunántúli túrák alkalmával. Sanyi révén a régió botanikai értékeinek megismerése mellett belekóstolhattunk az akkoriban igencsak gyerekcipőben járó aktív természetvédelmi munkákba, például a cifra kankalin (*Primula auricula*) élőhelyén végzett fekete fenyő kivágásba. Sanyi legnevezetesebb akciója talán a lesencetomaji lisztes kankalin (*Primula farinosa*) állományhoz kötődik. Az 1990-ben védetté nyilvánított, 84,9 hektár kiterjedésű Lesencetomaji Láprét Természetvédelmi Területen kedvezőtlen folyamatok játszódtak le (a terület speciális adottságait meghatározó karsztvíz eltűnése, a tőzeg kiégése, szántó létesítése, erdőtelepítési kísérlet). A védett területen hosszú évekig alig történt jelentősebb mértékű beavatkozás vagy természetvédelmi kezelés. Úttörő, aktív természetvédelmi munka volt viszont Palkó Sándor és munkatársai részéről a lisztes kankalin még megmaradt utolsó töveinek megmentése. Az egyes tövek mellé fakarók segítségével vízzel töltött pillepalackokat állítottak. A palackok kupakját lassú csöpögés mértékéig meglazítva napokig biztosított volt a folyamatos vízutánpótlás a növények számára. Az öntözött tövek szemmel láthatólag jobb kondícióban voltak (több kocsányon akár 12–15 virágú tömött virágzatot fejlesztettek) egy-két virágú, nem ön-

tözött társaiknál. Lesencetomajon a lisztes kankalin az 1990-es évek közepére a kipusztulás szélére sodródott, a virágzó tövek száma ekkor vészesen alacsony (4 tő) volt. Az egykor nagy kiterjedésű termőhely töredékén élő eredeti populáció megmaradt kis egyedszámú állománya a karsztforrások beindulásával ismét gyarapodni kezdett. Az aktív karsztforrások fokozatosan elősegítették az egyes üde láprét társulások – a lisztes kankalin élőhelyét jelentő csátés és kékperjés gyepek – regenerációját. Túlzás lenne azt kijelenteni, hogy Palkó Sándor és barátai munkája nélkül Lesencetomajon a lisztes kankalin kipusztult volna, az alkalmi öntözés viszont biztosan hozzájárult az egyes tövek kondíciójának javításához, egyben a faj túlélési esélyeinek növeléséhez.

Palkó Sándor felismerte, hogy a fenékpusztai Balaton-part gyepterületeit évszázadokon keresztül legeltették, és a terület az 1980-as évek elején történő felhagyás következtében kezdett becserjésedni és degradálódni. 1987-től kezdték meg a természetvédelmi beavatkozásokat (tövises iglice, mezei iringó, magas aranyvessző irtása), és az 1999-es év őszén Sanyi elérte, hogy a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósággal való együttműködés keretében megkezdődjön a terület szürkemarhával való legeltetése. A fenékpusztai terület megismerésével fokozatosan feltérképezésre kerültek a környék védett növényfajai, mint a nádi boglárka (*Ranunculus linqua*), a kálmos (*Acorus calamus*), a gázló (*Hydrocotyle vulgaris*), a hússzínű ujaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*), a gyilkos csomorika (*Cicuta virosa*), a kisészű aszat (*Cirsium brachycephalum*), a kis holdruta (*Botrychium lunaria*) és a fokozottan védett pókbangó (*Ophrys sphegodes*), melynek monitorozását Sanyi biztatására 1995 óta végzi Benke Szabolcs (BENKE *et al.* 2010). A legeltetés hatására egyre nőtt a védett fajok száma (a legeltetett részen 18-ra, az egész területen 26-ra, melyből kettő betelepítés volt). Zentai Kingának köszönhetően pontos dokumentáció maradt a terület természeti állapotáról és az elvégzett kezelésekről (ZENTAI 2003, ZENTAI *et al.* 2006). 2001-ben a fenékpusztai déli legelő egy része kigyulladt a vastag aranyvessző avar miatt. Sanyi megvárta, hogy a tűz végigperzselje az aranyvesszővel fertőzött területet, és csak utána szólt a tűzoltóknak. A következő évben 1500 tő virágzó békakonty igazolta az égetés, mint lehetséges természetvédelmi kezelés létjogosultságát.

A madarászat mellett a botanikus szakma is sokat köszönhet Palkó Sándornak. Növénytani érdeklődése az 1980-as évek második felében kezdődött. Naplóiban ekkortól jelentek meg a madártani feljegyzések mellett a florisztikai adatok. Zalabéri tartózkodása idején az ottani (batyki, türjei néven is ismert) láprétet részletesen felmérte, természetvédelmi-botanikai értékét pontosan érzékelt. Amikor az 1990-es évek elején a zalaegerszegi zalamenti Parkerdőben lévő, az erdészet által korábban épített „lakatlan” faépületben „lakott” (kedvenc kockás kotuliliomos rétjei szomszédságában), az ottani ültetett erdőben (tölgyesekben, erdei fenyvesekben, nyírligetekben) több növényritkaságot [dárdás vesepáfrányt (*Polystichum lonchitis*), széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*) klorofillmentes változatát] talált. A miklósfai halastavaknál a madarak megfigyelése mellett megtalálta a kis holdrutát (*Botrychium lunaria*), a kígyónyelvet (*Ophioglossum vulgatum*) és a vidrafüvet (*Menyanthes trifolia*). Jártában-keltében a helyi lakosoktól próbált minden információt begyűjteni, így vált ismertté a csödei Pacsa-hegy erdejében, vagy a becsehelyi szőlőkben a kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*) két újabb állománya. Naplóadatainak egy része a szárnyai alatt dolgozó fiatal madarászoktól származik, például a gyenesdiási Kőmell szikláin nyíló méhbangó (*Ophrys apifera*), mint a faj első zalai előfordulása. A Kerka-völgyben általa fellelt botanikai értékek nyomán készült el a terület flóráját feltáró ALMÁDI & SZABÓ (1993) kézirat.

2. ábra. Palkó Sándor őszi füzértekerics fényképezés közben segítkezik.
Fig. 2. Sándor Palkó assisting in photographing autumn lady's-tresses.

Nem lenne teljes e visszaemlékezés, ha nem ejtenénk szót a Zalakomáron éveken át megtartott, egy-egy téli hétvégét kitevő, diavetítésekkel és kirándulásokkal tarkított baráti összejövetelekről, amelynek Sanyi nem csak résztvevője volt, hanem a helyszínt is ő biztosította. Az itteni vetítések alkult például a „*Magyarország védett növényei*” című könyv képanyaga és formálódtak a következő szezoni tervei. Többünknek Sanyi mutatta meg a kakasmandikót a csödei erdőben, a bőven termő lónyelvű csodabogyókat Zalakaroson, a tarajos pajzsikát Zalakomáron vagy a dárdás vesepáfrányt Zalaegerszegen.

Korábbi irodalmi adatok (különösen Károlyi és Pócs alapműve) alapján kereste a ritka fajok lelőhelyeit nemcsak Zalában, hanem az egész Keszthelyi-hegységben és a rendszerváltás után látogathatóvá vált tapolcai repülőtéren is. Botanikai adatait évente összefoglalta és kis stencilezett füzet formájában juttatta el azok számára, akiről azt gondolta, haszonnal forgathatják, bővíthetik. Az 1991-ben összeállított Zala megyei listán 206 védett növényfaj szerepelt. A természetvédelem szempontjából fehér foltnak számító Zalában egyedülálló tudásra tett szert, megalapozva ezzel a távlati védetté nyilvánításokat is.

A madarak iránt régóta táplált szenvedély, botanikai és rovarügyi érdeklődéssel kiegészülve tették őt a természetvédelmet komplex módon kezelő szakemberré. Bár autodidakta volt, a tanulás és a terepi munka során kiváló szakemberré vált az évek alatt.

Kedves területei a Kis-Balaton, a Zala-völgy alsó részei, a Mura és a Kerka mente voltak. Hihetetlen volt elszántsága és munkabírása, nemkülönben logisztikai képessége. Nem volt autója, mégis mindenhol eljutott. A busz- és vonatmenetrend a fejében volt (meg a biztonság kedvéért a hátizsákjában), és bámulatosan értett a csatlakozások összehangolásához. Ha kellett, odatelefonált (a mobiltelefon nélküli időkben a buszpályaudvarok készülékeit igénybe véve) az átszállás helyére, hogy várják meg a járatot, amivel érkezik, nehogy lekésse a csatlakozást. Természetesen a közlekedési eszközök megállótól a terepre érkezés sok időbe, energiába került neki, de ezt is zokszó nélkül tette, szikár alakjának ez meg sem kottyant.

Törött szárnyú sárgarigóért ugyanúgy elutazott, mint egy harkályodú macskavédő gallérjának felszereléséért. Az egész megyét kiválóan ismerte. Ha – meglehetősen ritkán – módja volt autóval utazni, akkor rendszeresen elszunyókált az anyósülésben, de a fontosabb elágazások előtt fél szemmel mindig felnézett és navigált: „*itt majd balra megyünk*” ... és aludt tovább. Nagykanizsán egy cukrászdában volt a logisztikai központ, mert az egyik lelkes tagtárs ott dolgozott. A műhelyben dolgozva Sanyi hangjára lett figyelmes: „*Csókolom, békasüti van?*” Kilépvé meggyőződött róla, valóban Sanyi érkezett, talpig zöldben, gumicsizmában, hóna alatt egy nagy papírzacskóba nyakig bugyolált sérült gólya. Volt békasüti – Sanyi nagyon szerette az édességeit. Mindenki tudta, hogy egy üveg lekvárt egy állóhelyében eszik meg.

A fenékpusztai gyűrűzőtáborban Sanyi biztosította az egész éves állandó felügyeletet. A szokásos menetrend az volt, hogy Sanyi valamikor késő este érkezett váratlanul, beszámoltatta a táborlakókat, majd négykor már kelt, teát főzött, és azt kavargatva, kortyolgatva nézett kifelé a lakókocsi ablakából. Mikor a vonat átért a Zala-hídon, akkor felhajtotta a maradékokat, és harsány „*Szevasz!*” mellett már szaladt is a vonatra. A tábort hol polgári szolgálatos fiatal, hol saját zsebből fizetett gyűrűző őrizte – utóbbinak azt mondta, hogy a Helyi Csoporttól kapja fizetését. A tábor őrzése nem volt hálás feladat, a szürke lakókocsi jelképpé vált, ám télen meglehetősen hideg volt. Nem csoda, ha Sanyi kincses ládájából ilyenkor elpárologtak az oda rejtett ajándék italok. Sanyi egyáltalán nem ivott, így fel sem tűnt neki, hogy eltűnedeznek az üvegek. Egyetlen alkalommal ébredt arra a tábortól személyzet, hogy Sanyi szokásos hajnali teája helyett azt a skót whiskyt kortyolgatja, amit előző este kapott az arra járó angol madarászoktól. Hamarosan kiderült, hogy fáj a foga... Le is késett két vonatot, amire sem előtte, sem utána nem volt példa.

Az egész évben működő fenékpusztai gyűrűzőtáborban fiatalok százait oltotta be a természet szeretetével. A legkülönbözőbb fórumokon (óvodákban, iskolákban, szakkörökön, madár- és galambkiállításokon stb.) számtalan előadást tartott Zala megye természeti értékeiről. Kitűnő előadó volt, lekötötte a hallgatóság figyelmét, és olyanokat is megnyert, akik addig csak a madaraknak éltek, és a növényeket „*csupa sárgának meg zöldnek*” látták. Értett a fiatalok nyelvén, elhivatottsága magával ragadta az arra fogékonyakat és természetvédők tucatjait indította útnak. Számos fiatal életpályáját módosította a vele való találkozás, a fenékpusztai madarásztáborokból életre szóló útravalót vittek magukkal a táborozók. Téli táborai is legendásak voltak, mert nemcsak nyáron vagy ősszel lehetett madárgyűrűző és természetvédelmi táborba menni! Sokak számára emlékezetes különleges humora. Az olyan „góbéságok”, mint „*Jó, hogy jöttél, mikor mész?*”, „*Kínálnálak, de éppen eszem!*” vagy „*Talpig úriember! Na de afelett?!*” az első találkozások alkalmával gyakran keltettek némi zavart az érkezőkben, de azután mindenki megszokta és megszerette. Akik visszaemlékeznek mandulaszemű, nyílt tekintetű, sötét fekete dróthaját félrefésülő, mindig mosolygós alakjára, röviden ilyen jellemzésekkel illetik: „*Sűrű bajusz, székely, konok.*”; „*Mindig viccelt.*”; „*Igazi magyar arca volt – ha le kellene írni a magyart, ilyennek írnád le.*”; „*Mindenki szerette, mindenki nehezen viselte. Nem bírtuk a tempót.*”

Hihetetlen ügyességgel mozgott terepen. A legsűrűbb bozótból, a legvizesebb mocsárból is úgy jött ki kordbársony nadrágjában, hogy azon sár, piszok soha nem látszott. Nem volt külön terepi és utazó ruhája. Legfeljebb váltás cipő került elő a hátizsákból, de abban is úgy járta meg az iszapos felszíneket, hogy csak a cipő talpa lett sáros. 1990 körül egy téli madármentő akcióban számos segítőtől körülvéve ment a nagykanizsai halastavakhoz, ahol az egyik lecsapolt tóból egy bütykös ásóludat akartak kimenteni. Sanyi bársonynadrágban és gumicsizmában ment be a madárért, megfogta, hóna alá csapta, majd a tóban ragadt gyerekeket kihúzta, az elsüllyedt felnőtteknek meg odaszólt, hogy másszanak ki. Amíg azok fülleg sárosan kecmeregtek kifelé, addig ő átcserélte cipőjét, a fűben letörölte a csizmáját, ránézett az órájára, majd egy nagy rohanással elérte a buszt, amire aztán elegánsan felszállt.

2001 januárjában diagnosztizálták rákbetegségét, megműtötték, és júniustól egy évig még aktív volt. 2002 tavaszán a tornyiszentmiklósi hegyen szőlővenyigéből gólyafészek alapokat csinált (lásd http://kitaibelia.unideb.hu/?download&aid=838&volume_id=94&lang=hun), amelyeket biciklivel szállítottak le a hegyről. Szintén 2002-ben épült Fenékpusztán az első nagyobb röpdé, új távlatokat nyitva az állomás madármentési és repatriálási tevékenységi körei előtt. E távlatokkal azonban már Sanyi tanítványainak, barátainak kellett és kell élnie. Betegsége nem bizonyult gyógyíthatónak, 2002. július 31-én, mindössze 42 évesen, Fenékpusztán érte a halál. Hamvai is ott nyugszanak az Ambrus-kertben.

1995-ben Chernel István emlékéremmel tüntették ki, 2001-ben Pro Natura díjban részesült. 2003-tól a Magyar Államvasutak az MME rendelkezésére bocsátotta a fenékpusztai állomás épületét, ahol Benke Szabolcs és családja folytatja a Sanyi által megkezdett munkát. Palkó Sándor kopjafája és emlékfája előtt évenként a tábor közel 10 ezer látogatója hajthat fejet. 2009 óta az ő nevét viseli Gyenesdiáson az iskola nyugati oldalánál létesített sétány, és 2012. április 20. óta a gyenesdiási iskola kertjében létesített madárbarát tanpark is. Sanyi hívta életre – eredetileg a gyenesdiási óvoda számára, még az 1990-es évek végén – azt a Zöld Hetek elnevezésű programsorozatot is, amelynek keretében az ő emlékéét őrizni hivatott tanpark is megvalósult [1].

Palkó Sándorról megjelent megemlékezések

DARÁZSI ZS. (2003): A természet szolgálatában: Palkó Sándor. – *Természet Világa* 134 (4): 188.

MORANDINI P. (2002): Búcsúznunk Palkó Sándor barátunktól. – *Madártávlat* 9 (5): 11.

Palkó Sándor szakirodalmi munkássága

ÁCS A. & PALKÓ S. (1987): Fenyősármány (*Emberiza leucocephala* Gmelin) Magyarországon. – *Aquila* 93–94: 255–257.

ÁCS A., DARÁZSI ZS., DEDINSZKY J. & PALKÓ S. (1985): A IV. Zalai Természetvédelmi Tábor munkájáról. – *Madártani Tájékoztató* 1985. ápr–jún: 10–12.

ÁCS A., DARÁZSI ZS., DEDINSZKY J. & PALKÓ S. (1985): Téli gyűrűzőtábor Zalában. – *Madártani Tájékoztató* 1985. ápr–jún: 13.

BENKE SZ., PAPIKA A., ZENTAI K. & PALKÓ S. (2011): A fenékpusztai pókbangó állomány története. – In: MOLNÁR V. A. (szerk.), *Magyarország orchideáinak atlasza*. Kossuth Kiadó. Budapest, pp. 442–443.

CSÖRGŐ T., KARCZA ZS. & PALKÓ S. (1998): Környezeti változások monitorozása énekesmadarakkal. – *Ornis Hungarica* 8 (Suppl. 1): 17–26.

GÁTI E., BÁLDI A. & PALKÓ S. (2000): Nádi énekesmadár-közösségek változása az elárasztás hatására a Kis-Balatonon 1994 és 1997 között. – *Ornis Hungarica* 10: 177–182.

KOVÁTS L., CSÖRGŐ T. & PALKÓ S. (1998): A függőcinege (*Remiz pendulinus*) vonulása és telelése a Kárpát-medencében. – *Ornis Hungarica* 8 (Suppl. 1): 169–175.

KOVÁTS L., CSÖRGŐ T. & PALKÓ S. (2000): Az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) vonulása és telelése a Kárpát-medence különböző élőhelyein. – *Ornis Hungarica* 10: 171–176.

GYURÁCS J., KÁROSSY CS., CSÖRGŐ T., BANK L. & PALKÓ S. (1998): A makroszinoptikus időjárás helyzetek hatása a foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*) őszi vonulásdinamikájára. – *Ornis Hungarica* 8 (Suppl. 1): 163–168.

KANCSAL B. & PALKÓ S. (1997): Berki poszáta (*Cettia cetti*) Fenékpusztán. – *Túzok* 2 (2): 60–62.

PALKÓ S. (1990): Bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*) Keszthely határában. – *Madártani Tájékoztató* 1990 jan–jún: 41–42.

PALKÓ S. (1995): Beszámoló a zala megyei rétisasvédelmi tevékenységről. – *Boronkai Füzetek* 2: 29.

PALKÓ S. (1995): Biztonságosabb oszlop. – *Madártávlat* 2 (6): 8.

PALKÓ S. (1997): Rétisas (*Haliaeetus albicilla*) által nevelt egerészölyv (*Buteo buteo*) fiókák. – *Túzok* 2 (3): 109–111.

PALKÓ S. (2000): Télen is gyere velünk! – *Madártávlat* 7 (1): 20–21.

ZENTAI K., BENKE SZ. & PALKÓ S. (2006): A fenékpusztai Balaton-part botanikai értékei és a területen folyó természetvédelmi célú legeltetés hatása. – *Természetvédelmi Közlemények* 12: 187–205.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki a kézírathoz fűzött megjegyzéseiért Benke Szabolcsnak, Haraszthy Lászlónak, Jandácsikné Zentai Kingának, Lelkes Andrásnak és Szász Benedeknek. Köszönjük a megemlékezés megírásához, összeállításához nyújtott segítségét Homonnai Istvánnak, Palkó Csabának, Sonnevend Imrének és Tóth Krisztiánnak.

Irodalom

- ALMÁDI L. & SZABÓ I. (1993): *A Kerka völgyének 1993. évi botanikai kutatásáról*. – Kutatási jelentés. PATE, Keszthely.
- ANDRÉSI P. (2002): *Cselekvő természetvédelem*. – Magyar Madártani és természetvédelmi Egyesület – Orchis Természetvédelmi Egyesület, Budapest–Ásotthalom, 226 pp.
- BENKE SZ., PAPIKA A., ZENTAI K. & PALKÓ S. (2011): A fenékpusztai pókbangó állomány története. – In: MOLNÁR V. A. (szerk.), *Magyarország orchideáinak atlasza*. Kossuth Kiadó, Budapest, pp. 442–443.
- DARÁZSI ZS. (2003): A természet szolgálatában: Palkó Sándor. – *Természet Világa* 134: 188.
- MORANDINI P. (2002): Búcsúzunk Palkó Sándor barátunktól. – *Madártávlat* 9: 11.
- ZENTAI K. (2003): *A fenékpusztai Balaton-part botanikai értékei és természetvédelmi célú legeltetés hatása*. – Szakdolgozat, Sopron, 91 pp. + Mellékletek.
- ZENTAI K., BENKE SZ. & PALKÓ S. (2006): A fenékpusztai Balaton-part botanikai értékei és a területen folyó természetvédelmi célú legeltetés hatása. – *Természetvédelmi Közlemények* 12: 187–205.

Hivatkozott világháló oldal

- [1] WIKIPÉDIA: *Palkó Sándor ornitológus*
[http://hu.wikipedia.org/wiki/Palkó_Sándor_\(ornitológus\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Palkó_Sándor_(ornitológus)) (Hozzáférés 2014. 10. 08.)

Beérkezett / received: 2014. 09. 30. • Elfogadva / accepted: 2014. 10. 22.

BÓDIS J., FARKAS S., MOLNÁR L., MOLNÁR V. A., ÓVÁRI M. & VIDÉKI R. (2014): Palkó Sándor (1959–2002) emlékezete. – *Kitaibelia* 19 (2): 181–188.

1. Elektronikus melléklet. Gyakorlati természetvédelem ahogy Palkó Sándor csinálta... Szőlővenyigéből Magai Ferenc segítségével készült fészkek (Manfred SATTLER 1999 körül készült felvételei). A fényképsorozat Fenékpusztán készült, ez a fészkek bemutatási célt szolgált, de hasonló fészkek nagy számban készültek fehér- és fekete gólyák valamint rétisasok számára is.
Electronic Appendix 1. Making artificial nest by Sándor Palkó and Ferenc Magai (photographed by Manfred SATTLER, around 1999).

2. Elektronikus melléklet. Palkó Sándor madarászként, környezeti nevelőként és természetvédelmi kezelőként egyaránt elhivatott és rendkívül hatékony volt. Sok tekintetben korát messze megelőzve működött.
Electronic Appendix 2. Sándor Palkó was equally devoted as ornithologist, environmental educator and conservationist.